

GEZİ NOTLARI

Helenistik dönemin en önemli yerleşim merkezlerinden biri

BERGAMA

Bahar mevsiminin yavaş yavaş kendini hissettirmeye başladığı günlerde, biraz tarihsel bir yolculuğa çıkarak, Bergama'ya ulaşıyoruz. İzmir'in kuzeyindeki Bakırçay havzasında yer alan Bergama'nın doğusunda Kınık, batısında Dikili, güneyinde Aliağa, kuzeyinde ise Balıkesir ve Manisa illeri yer alıyor.

Birçok antik kentte olduğu gibi Bergama'nın kuruluşu da mitolojik öykülere dayanıyor. Bu mitlerden birine göre; kentin kurucusu olan Pergamos, Akhilleus'un oğlu Neopotelemus ile Andromakhe'nin oğludur. Yunanistan'dan gelerek bugünkü Bergama'nın olduğu yerde yaşayan kralı öldürdükten sonra kenti ele geçirmiştir. Bir başka mite göre ise; yöredeki Teuthrania kralı Gynos, zor durumda kaldığı bir savaş

ta Epiroslu Pergamos'tan yardım istemiştir. Onun yardımıyla savaşı kazanan Gynos bu zaferin anısına iki kent kurmuş, bunlardan birisine Pergamon (Bergama), diğerine de kendi ismini Gryneion (Çift Kalesi) vermiştir.

Türkiye'nin en büyük ilçelerinden biri olan Bergama'da buluntular, yörenin Prehistorik Çağ'dan bu yana yerleşildiğini kanıtıyor. Köklü bir tarihe sahip olan ve pek çok devletin egemenliğine giren ilçe, uzun süre Roma ve Bizans himayesinde kalmış. 13. yüzyılın başlamasıyla ova bir Türk şehri olarak gelişmeye başlamış. 1296 yılında Karesi Beyi tarafından fethedilerek uzun süre beylik egemenliğinde kaldıktan sonra da Osmanlı Devleti'ne bağlanmış. 1337-1868 yılları arası merkezi Balıkesir olan Karesi sancağına bağlı olan Bergama, 1868-1877 arası merkezi Manisa olan Saruhan sancağına bağlanarak İzmir sancağına geçmiştir.

Ege bölgesinin verimli toprakları üzerinde yer alan Bergama, bulunduğu coğrafyanın tüm nimetlerinden faydalıyor. Bakırçay Ovası'nda tütün, pamuk, zeytin ve üzüm yetiştirilirken, Kozak yaylasında ekonomik getirisi yüksek olan çam fıstığı önemli bir gelir kaynağı oluşturuyor. Yazların

sıcak ve kurak, kışların yumuşak, ılık ve yağışlı geçtiği bölgeye lodos ve batı rüzgarları yağmur getiriyor. Günümüzde özellikle dağ köylerinde arıcılık son derece gelişmiş ve en az tarım faaliyetleri kadar ilçe ekonomisinde yer edinmiş.

İlçenin tarım ve arıcılıkla uğraşmayan nüfusu ise dokumacılık ile geçimini sağlıyor. Bergama halıları ve kilimleri ülkemizde olduğu kadar dünyada da önemli yere sahip. 15. yüzyılda başlayan dokumacılık kültürü, günümüzde de birçok köyün geçim kaynağı olarak varlığını sürdürüyor. Anadolu'nun geleneksel tip ve karakterini gündeme getiren halı ve kilimler, Avrupa ve Amerika başta olmak üzere pek çok ülkeye ihraç ediliyor. Yağcıbedir Türkmen Grubu Halıları, Kazdağı

GEZİ NOTLARI

Türkmen Grubu Halıları, Yüncü Karakeçili Halısı, Kozak Halısı, Yuntdağı Türkmen Grubu Halısı, Seccadeler ve Geometrik Desenli Bergama Halısı ilçenin en çok rağbet gören halıları arasında yer alıyor.

Tarımın bu kadar önemli yere sahip olduğu ilçede sanayi faaliyetleri de tarıma dayalı olarak gündün güne ilerleme gösteriyor.

Madra ve Yunt dağ silsilesi ile çevrili olan Bakırçay Havzası'ndaki Bergama'da, yerleşim de coğrafi koşullara paralel olarak genelde köylerde toplanmış. Bergama kendine bağlı 114 köy ve 5 belde ile ülkemizin en çok köye sahip olan ilçesi.

Antik çağın en önemli yerleşim birimlerinden biri olan Bergama, tarih öncesi dönemlerden başlayarak İon, Roma ve Bizans uygarlıkları ile devam eden dönemde, Dünya çapında önemi olan arkeolojik eserlere sahip olmuş. Bu özelliğinden olsa gerek, ülkemizin ilk arkeoloji müzesi bu ilçede kurulmuş.

Bergama Müzesi, günümüzde en çok bilinen ve ziyaret edilen

müzeler arasında yer alıyor. Müze, ilk olarak 1924 yılında Bergama Akropolü'nde, müze deposu olarak kurulmuş, 1936 yılında yeni binasında ziyarete açılmış. Bir iç avlunun etrafını çeviren iki sundurmadan ve iki salondan ibaret olan müzede, Erken Tunç Dönemi'nden, Bizans Dönemi'ne kadar değişik dönemlere ait arkeolojik eserler sergileniyor. Çevredeki antik yerleşimlerden çıkan buluntular içinde Pergamon heykeltıraşlık ekolüne ait örnekler, Pitane ve Gryneion'dan gelen Arkaik Dönem buluntuları, Myrina terracottaları dikkat çekiyor. Yine Bergama Akropolü'nden getirilen Helenistik devir mermer heykelleri, mimari parçalar, kabartmalar, pişmiş topraktan heykelcikler, çanak çömlekler, cam eserler, kandiller ve paralar müzenin sergilenen diğer ürünleri arasında yer alıyor. Müzenin Etnografya bölümünde ise; bölgeye ait halı, kilim (Yuntdağı, Yağcı bedir, Kozak Bergama dokumaları), kumaş dokuma örnekleri, el işlemelerinin yanı sıra Anadolu'nun diğer yörelerine ait el sanatlarını da görebilirsiniz.

Bergama denildiği zaman, öncelikle Akropolis, Asklepion, Zeus Sunağı, Kızıl Avlu, Kleopatra Güzellik Ilıcası ve Kozak Yaylası akla geliyor. Akropolis, Yunancada 'yukarıda bulunan şehir' anlamına geliyor ve Pergamon kentinin Akropolü, Bakırçay'ın suladığı ovaya egemen bir tepenin üzerinde yer alıyor. Büyük bir kale görünümündeki Akropol'ün ana kapısına varmadan solda Heroon'un kalıntılarına ve Heroon'un kuzeyinde Helenistik dönemden kalma bir dizi dükkândan oluşan uzun bir yapıya rastlıyorsunuz.

Kentin koruyucusu sayılan akıl ve savaş tanrıçası

Athena adına yapılan Athena Tapınağı, Akropol'ün en önemli mekanı. Tiyatro terasının üzerinde bulunan bu tapınak, Dor düzeninde yapılmış. Kazılarda Athena Tapınağı'nın birçok parçası Berlin'e götürülerek aslına uygun biçimde orada yeniden kurulmuş. Pergamon'da ise yalnızca temelleri kalmış.

Athena Tapınağı'nın kuzeyinde bulunan dört salonlu kütüphane ise, Helenistik dönemin en büyük kitaplıklarından biri olma özelliğini taşıyor. Yaygın bir antik söylenceye göre Mısır Kralı, Bergama Kütüphanesi'nin İskenderiye Kütüphanesi'ni geçmemesi için Anadolu'ya papirüs ihracını yasaklamış. Kağıtsız kalan Bergama Kralı II. Eumenes yeni bir kağıt icat edecek olana büyük ödüller vaat etmiş. O zamanki Kütüphane Müdürü Krates oğlak derilerini işleyerek yazılabilecek hale getirmiş ve krala sunmuş. Bu sayede ortaya çıkan Parşömen M.Ö. II. yüzyıldan başlayarak Bergama'dan bütün dünyaya yayılmış. IV. yüzyıla kadar papirüs ve parşömen birlikte kullanılmış, daha sonra XII. yüzyıla kadar tek yazı medyası olarak

GEZİ NOTLARI

kültürü sonraki yüzyıllara taşımış. Bergama'daki kütüphanede parşömen üstüne yazılmış 200 bin kitap bulunduğu biliniyor. Romalı asker ve devlet adamı Marcus Antonius, M.Ö. 41'de kitapların tümünü Mısır Kraliçesi Kleopatra'ya armağan etmiş.

Antik Pergamon'un akropolünde bulunan Zeus Sunağı, Pergamon Kralı II. Eumenes'in (MÖ.197-MS.160) Seleukos Kralı III. Antiochos'a ve Galatlara karşı kazandığı zaferin anısına yaptırılmış. Sunak yine mitoloji tanrılarında Zeus ile Athena'ya adanmış. Helenistik dönemdeki Pergamon'un en görkemli anıtlarından olan bu sunak ile ilgili bilgiler Romalı Lucius Ampellius'un yazmış olduğu kitaptan öğrenilebiliyor. Günümüzde Berlin'de Pergamon Müzesi'nde bulunan bu sunağın da ne yazık ki yalnızca temel kalıntıları Bergama'da kalabilmiş.

İlçenin güney batısında sizi, 1km uzunluğunda sütunlu bir cadde ve Romalıların Via Tecta (Pazar Yolu) ismini verdiği üstü örtülü bir tören yolu ile Bergama'ya bağlanan "Asklepion" karşılıyor. Pausanias'a göre; burada M.Ö.IV. yüzyılda hekimlik tanrısı Asklepios'a adanan kutsal suyun bulunduğu alanda bir tapınak yapılmış. Helenistik dönemde alan, sütunlu galeriler ve çeşitli yapılarla genişletilmiş. Ancak M.S.II. yüzyılda buradaki yapılar yenilenmiş, onarılmış ve ayrıca tiyatro ile bir kütüphane eklen-

miş. Helenistik dönemde yapılmış olan Asklepios Soter, Apollon Kallikentos, Tanrıça Hygeia tapınakları ile çeşme, Roma döneminde işlevini sürdürmüştür. Asklepion kutsal alanı Hıristiyanlık dönemine kadar önemini korumuştur. Dinsel özelliklerinin yanı sıra burası aynı zamanda ünlü tıp merkezlerinden Epidauros ve Kos'takiler gibi araştırma ve deneylerini sürdürmüştür ve aynı zamanda da Antik çağ'ın ünlü doktorlarının yetiştiği bir okul olma özelliğini de korumuştur. Günümüzde hala geçerli olan yılanlı tıp sembolü ilk defa Bergama'da kullanılırken, Asklepion kutsal alanı su sesi ve telkin yoluyla ilk psikoterapik tedavinin uygulandığı yer olarak tarihe geçmiştir.

Bölgenin diğer önemli tarihi eseri olan Kızıl Avlu (Serapis Tapınağı), Akropol'den ovaya doğru yayılarak, Bergama'ya kadar uzanıyor. Kırmızı tuğladan yapıldığından halkın kızıl avlu diye isimlendirdiği büyük ölçüdeki yapı M.S.II.yüzyılda Roma döneminde yapılmış ve Mısır tanrılarında Serapis'e (Osiris) adanmıştır.

Pergamon Kralı II. Eumenes'in krallığı döneminde ilçeye kazandırılan diğer bir yapı ise tiyatro. Bergama Tiyatrosu Akropol'ün çok dik bir yamacında, Zeus Sunağı'nın yakınında yer alıyor. Tiyatro, Helenistik dönem tiyatrolarının en güzel yapıtlarından biri. Burada yapılan araştırmalar aynı yerde, Bergama Krallığı'nın ilk yıllarından kalma bir tiyatronun bulunduğunu ortaya koyuyor. Nitekim günümüze bu tiyatrodan polygonal örgülü destek duvarının bazı parçaları gelebilmiştir. Ayrıca ilk tiyatronun sahne binasının ahşaptan, geçici olarak yapıldığı, gösteriler bittikten sonra kaldırıldığı

da ileri sürülüyor. 80 oturma sırası ile 10.000 kişiyi alacak kapasitede inşa edilen tiyatrodaki oturma alanları andezit taşından yapılmış ve tiyatronun yalnızca asillere ayrılan bölümlerinde mermer kullanılmış.

Bergama'ya geldiğinizde gezebileceğiniz yerler elbette ki bunlarla sınırlı değil. İlçe merkezinde yer alan Türk-İslam eserlerinden Arap Camii, Müftü Camii, Ulu Camii, Kurşunlu Camii, Laleli Camii, Kulaksız Camii, Yeni Camii, Küplü Hamam, Tabaklar Hamamı, Koca Sinan Mescidi, İncirli Mescit ve Karaosman Sebili ile Traianus Tapınağı, Demeter Kutsal Alanı, Dionysos Tapınağı, Gymnasionlar, Agoralade, Kaplıcalar ve Tarihi Bergama Evleri ilçeye ulaştığınızda gezebileceğiniz yerlerin başında geliyor.

Prehistorik dönemle ilgili pek çok şeyi merak ediyorsanız, Bergama sunduğu tarihi görseller ile bu merakınızı gidermeye hazır. İzmir-Çanakkale yolu üzerinden ayrılan sapahtan devam ederek ulaşabileceğiniz Bergama; İzmir, Balıkesir ve Manisa illerine ortalama 100 km uzaklıkta bulunurken, Çanakkale'ye 217 km, Ankara'ya 585 km, İstanbul'a 606 km uzaklıkta yer alıyor. Hava yolunu tercih etmek isteyenler için İzmir iyi bir alternatif olabilir. Oraya kadar gitmişken bir de denize girmeyi düşünürseniz, en yakın sahil kenti olan Dikili'ye sadece 26km'lik bir yol katederek ulaşabilirsiniz. 🚗